

KLASTER TA'LIMGA ASOSAN VOLEYBOL SPORT TURINI O'QITISHNING AKMEOLOGIK METODIKASI

**Shukurllayev Jurabek Maksadbayevich-ChDPU p.f.f.d. (PhD), dotsent v/b.
Murodova Ruxshona Muzaffar qizi-Umarova Odinoxon Baxtiyor qizi
Xabibullayeva Nafosat Xayrulla qizi-ChDPU Jismoniy madaniyat HQS
talabasi**

Annotatsiya

Mazkur maqolada klaster ta'limga asosan voleybol sport turini o'qitish akmeologiyasining metodik asoslari mazmun mohiyati va rivojlantirish bo'yicha ko'rsatma va takliflar keltirilgan.

Annotation

This article provides guidelines and recommendations for the development and content of the methodological basis of the acmeology of teaching volleyball based on cluster education.

Tayanch so'zlar: Voleybol, jismoniy tayyorgarlik, rivojlanish, mashg'ulot, natija, sifat, klaster.

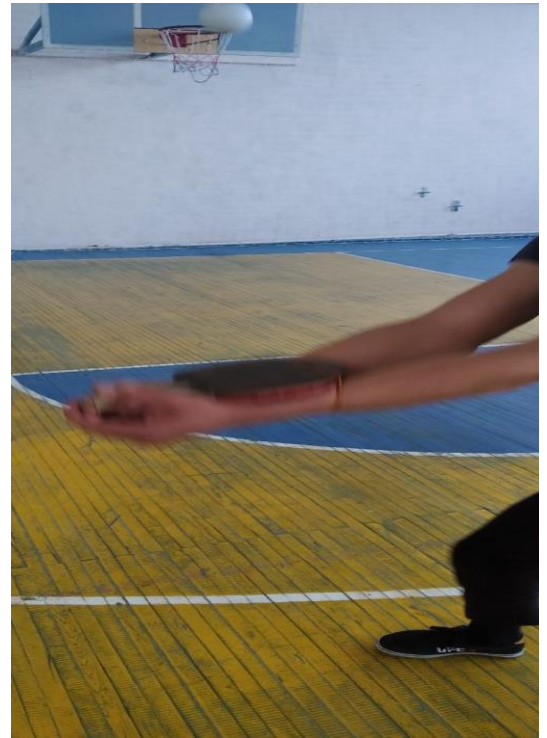
Keywords: Volleyball, physical training, development, training, result, quality, cluster.

Bugungi kunda pedagogik ta'lim innovasion klasteri va akmeologiyaning sport sohasida amaliyotga tadbiq qilinishi zamonaviy mexanizm hisoblanadi. Klaster yondashuvi aniq hudud kesimidagi muayyan sohaning o'ziga xosligini ko'rib chiqish va tavsiflash imkonini beradi. Akmeologik yondashuv esa uning eng yuqori darajaga chiqish yo'llarini asoslash bilan xarakterlanadi. Rivojlangan jahon mamlakatlari kabi bizni ta'lim va sport ham kundan-kunga rivojlanib bormoqda. "Davlat-ta'lim-talaba-ota-ona" halqalarini birlashtirib, maktabgacha ta'lim va tarbiya, umumiy o'rta ta'lim, professional ta'lim, oliy ta'lim tizimi hamda ilmiy-madaniy muassasalarini bo'lg'usi jismoniy tarbiya o'qituvchisining pedagogik ta'limi nazariyasi va amaliyotining akmeologik asoslarini o'rganish muammosini tadqiqot ob'ekti qilib belgilashga turtki bo'ldi.

Klaster so'zi "Bog'lam", "To'plam", "Guruh" ma'nolarini anglatadi. [4:5]

Voleybol sport turini klaster usulda o'rgatishning yana bir afzallik tarafi shundaki, boshqa sport turlariga bog'lab o'rgatish ko'proq samara beradi. Masalan stol tennisi raketkasi va sharigidan to'pni qabul qilish va uzatishni o'rgatishda foydalanish mumkin. Bunda raketka qo'llarga bog'lanadi va sharikni yuqoriga uzatish va qabul qilish jarayoni amalga oshiriladi.

Sport o'yinlari (futbol, voleybol, basketbol, gandbol)ni rivojlantirish va mashg'ulotlarni takomillashtirishning dolzarb muammolari

Pedagogik ta'lim innovasion klaster tizimi aynan ta'limda tayanch kompetensiyalarni shakllantirish asnosida zamon talabidagi komponent kadrlarni tayyorlashni ko'zda tutadi.

Ushbu stol tennisi elementlari orqali voleybolga o'rgatish o'z-o'zidan voleybolda to'pni qabul qilish va uzatishga shartli refleks hosil qiladi.

O'qituvchilarda tayanch va fanga oid kompetensiyalar ta'lim jarayonida shakllanadi. Ta'lim-tarbiya jarayonining samarali tashkil etilishi hamda sifati esa, pedagog xodimlarning mehnat faoliyati davomidagi ma'suliyat va majburiyatlarni qay darajada bajarishimizga bog'liq.

Hozirgi kunda yoshlarga oid davlat siyosatini takomillashtirishda ularni jismonan sog'lom, ruhiy va intellektual rivojlangan, mustaqil fikrlaydigan, qat'iy-hayotiy nuqtai-nazariga ega, vatanga sodiq yoshlarni tarbiyalash, demokratik islohotlarni chuqurlashtirish va fuqarolik jamiyatini rivojlantirish jarayonida ularning ijtimoiy faolligini oshirish yosh avlodning ijodiy va intellektual salohiyatini qo'llab-quvvatlash hamda amalga oshirish, bolalar va yoshlar o'rtasida sog'lom turmush tarzini shakllantirish, ularni jismoniy tarbiya va sportga keng jalb etish belgilab qo'yilgan. Ma'lumki, sport iqtidori tashhisi hali o'z takomillashuvidan juda uzoqdadir. Ayni vaqtda, sport kurashlarida raqobatning oshib borish tendensiyalarini tavsiflovchi, sportni rivojlantirish zamoniy bosqichlari, ilm-fan oldiga kelgusida sportchilarni tanlash va ularning tayyorgarligini baholash uslubiyatlari samaradorligini oshirish zaruriyati to'g'risidagi savollarni keskin qo'ymoqda.

Sport o'yinlari (futbol, voleybol, basketbol, gandbol)ni rivojlantirish va mashg'ulotlarni takomillashtirishning dolzarb muammolari

Zamonaviy talablar darajasidagi yuqori sport natijalariga erishish va shug'ullanish istagidagi har bir bola uchun faoliyatida maqsadga intilish, mehnatsevarlik, qat'iyat va matonatni muntazam tarbiyalash bilan uyg'unlashib, yuqori natijalarga erishishga jismoniy tarbiya darslarida sifatli bilim, ko'nikma va malakalarni puxta egallashga bog'liqdir.

Iste'dodli yosh sport zaxiralarini tayyorlash masalasida kichik yoki katta muammo tushunchalari bo'lmasligi darkor. Ko'zga ko'rinmaydigan eng kichik muammolar ham sekin-asta yig'ilib, katta muammoga muhtalo qiladi. Shuning uchun avvalambor dars mashg'ulotlarida shug'ullanuvchilarni jismoniy va funksional jihatdan har tomonlama me'yorlangan mashg'ulotlar asosida o'tilmog'i lozim. Faqat etarli energetik zahiraga ega jismoniy va funksional potensial sport mahoratini engillik bilan o'zlashtirish imkoniyatlarini yaratadi.

Vizual kuzatuvlar va holisona suhbatlar shundan darak beradiki, bir xil turdagi katta hajmli va o'ta shiddatli mashqlarni shug'ullanuvchilar yoshi, jinsi va imkoniyatlariga qaramay zo'rma-zo'raki qo'llayverish oxir-oqibat psixofunksional organlarga salbiy ta'sir ko'rsatadi, natijada chuqur toliqish, zo'riqish holatlari yuzaga keladi. [7:31] Bolalarda sportga bo'lgan motivatsiya, qiziqish so'na boshlaydi, shu sabab bunday bolalar sportni tark etishi mumkin. Ushbu masalaning yana bir muhim joyi shundaki, agar dastlabki o'rgatish jarayonida jismoniy va texnik-taktik mashqlarning o'zaro uzviyligi ta'minlanmasa, salomatlik ham, qaddi-qomat ham, mahorat ham garmonik tartibda shakllanmaydi.

Har bir o'tilgan jismoniy tarbiya darslarida olingan o'quvchilarning bilim, ko'nikma va malakalari keyingi davr uchun zamin yaratadi. Asosan voleybolchilarda jismoniy ko'rsatkichlarni rivojlantirish sport turlariga qamrab olinishi mamlakatimizda o'tkazilayotgan voleybol musobaqalarining raqobatbardoshligining keskin darajada o'sishiga olib keldi.

Dars mashg'ulotlarida klaster yondashuv asosida voleybolchilarda jismoniy ko'rsatkichlarni rivojlantirish, voleybol sport turini samarali o'rgatish uchun harakatli o'yinlarga bog'lagan holda quyidagi vazifalarni amalga oshirish lozim:

- harakatli o'yinlar ichidan voleybol sport turiga yaqin va mos bo'lgan o'yinlar tizimini shakllantirish hamda voleybol xususiyatlariga moslashtirish;
- yordamchi va maxsus mashqlar orqali o'quvchilarning jismoniy rivojlanganliklari va texnik-taktik tayyorgarliklari darajasiga ta'sirini aniqlash;
- o'quvchilarni jismoniy tarbiya darslarida voleybol sport turiga yo'naltirishda harakatli o'yinlarni yosh xususiyatlariga moslashtirish va samaradorligini o'rganish;

Sport o'yinlari (futbol, voleybol, basketbol, gandbol)ni rivojlantirish va mashg'ulotlarni takomillashtirishning dolzarb muammolari

- dars jarayonida o'quvchilarni klaster tizimidan foydalangan holda boshqa sport turlari bilan bog'lab voleybol mashg'ulotiga moyilligi, chidamliligi, fikrlash doirasi va qiziqishini oshirish.

Nostandart mashqlardan foydalanishda boshqa sport turlariga bog'lab (Klaster) o'rgatish o'z samarasini beradi. Aynan talaba yoki o'quvchilarning jismoniy sifatlarini rivojlantirishga, harakatlanish harakatlari turlarini kengaytirishga, eng asosiysi voleybol sport turi uchun muhim bo'lgan taktik harakatlarga qobiliyatini shakllantirish va rivojlantirishni ta'minlovchi psixofizik jarayonlari va funksiyalarini rivojlantirish va takomillashtirishga yordam beradigan harakatli o'yinlarni tanlab olish muhim deb hisoblaymiz. Chunki eng yaxshi natijalarga faqatgina dastlabki o'rgatish davrida aniq vazifalarini va shug'ullanuvchilarning individual-guruhli xususiyatlarini hisobga olib harakatli o'yinlarning o'qitish, tarbiyalash va mashqlar boshqa vositalari bilan mosligida erishish mumkin. Shuning uchun jismoniy sifatlarini yaxshilashga va voleybol o'yini ko'nikmalarini mustahkamlashga karatilgan harakatli o'yinlarni ilmiy asosda tanlab olish zarur. Voleyboldagi asosiy harakatlanish bu: yurish, yugurish, yonga qadam tashlab yugurish, orqa bilan qadam tashlab to'xtash va sakrashlardan iboratdir.

Ta'lim jarayonidagi muvaffaqiyatlar bevosita o'qituvchi-murabbiy bilan uning shogirdlari o'rtasidagi o'zaro hamjihatlik va hamfirlikka bog'liq. O'qituvchi-murabbiyning roli o'zlashtirilishi lozim bo'lgan o'quv materiallari va harakatlarni eng qulay va sodda usullar vositasida tushuntirish, yo'l qo'yilayotgan xato va kamchiliklarni bosiqlik bilan bartaraf etish bilan belgilansa, shogirdlarning vazifasi o'z harakatlarini tahlil qilish, tegishli tuzatishlar kiritish qobiliyatlari, o'rganiladigan harakatlarni qayta-qayta takrorlash asosida takomiliga etkazish faoliyati bilan belgilanadi.

Voleybol bilan shug'ullanuvchilarni o'qitishdan ko'zda tutilgan asosiy maqsadlardan biri ularni jismonan komil shaxslar qilib tarbiyalash bilan bir qatorda umuminsoniy va milliy qadriyatlar, odob-axloq normalari, ajdodlar merosiga hurmat ruhida tarbiyalashni ham nazarda tutadi.

O'qitishning xususiy vazifalari sifatida harakat texnikasi, irodaviy sifatlar, sport texnikasi va voleybol taktikasi, shuningdek, instruktorlik ko'nikmalarini singdirish kabilarni sanab o'tish joiz. Qo'yilgan vazifalarni amalga oshirish uchun sportchi yuqori jismoniy, texnik, taktik, ruhiy, nazariy va o'yin tayyorgarlik darajasiga ega bo'lishi talab etiladi.

Barcha tayyorgarlik turlari bilan o'zaro chambarchas bog'liq va ular bir-birini to'ldiradi. Voleybolchida yuqorida sanab o'tilgan jihatlardan biri yuzasidan etarli

Sport o'yinlari (futbol, voleybol, basketbol, gandbol)ni rivojlantirish va mashg'ulotlarni takomillashtirishning dolzarb muammolari

tayyorgarlikka ega bo'lmashlik uning umumiy tayyorgarligi sifatiga o'zining salbiy ta'sirini ko'rsatmay qolmaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. «Jismoniy tarbiya va sport to'g'risida»gi Qonun. // O'zbekistonning yangi qonunlari. №23. T.: Adolat, 2001. – B.211-223.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi PF-4947-son “O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida” gi farmoni.
3. Pedagogik ta'lim innovatsion klasteri: ta'rif, tavsif, tasnif. Ilmiy risola. G'.I. Muxamedov, U.N. Xodjamqulov. ChDPI 2019.
4. Shukurllayev J.M. Sport mahoratini oshirish (Voleybol). Darslik. Chirchiq-2023 y. «City of book».
5. Айрапетянц Л.Р. Волейбол. // Учебник для высших учебных заведений. Т.: Зар калам. 2006. - 240 с.
6. «Shukurllayev J.M. 7-14 yoshli maktab o'quvchilari ichidan voleybol sport turiga tanlab olish metodikasini takomillashtirish. TDPU magistrlik dissertatsiyasi. 2020-yil.
7. Mirxojidinovna, Xudoynazarova Gullola, Axmadjonov Abduraxmon, and Tolibjonov Sardorbek Ravshan oqli. "PHYSICAL EDUCATION CLASSES AND THEIR TEACHING PRINSPI." Galaxy International Interdisciplinary Research Journal 11.5 (2023): 604-607.
8. Ravshan o'g'li, Tolibjonov Sardorbek, and Xudoynazarova Gullola Mirxojidinovna. "O'RTA MASOFAGA YUGURUVCHILARNING TEXNIK TAKTIK TAYYORGARLIGINI NAZORAT QILISH." ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ 23.5 (2023): 33-36.
9. Mirxojidinovna, Xudoynazarova Gullola, Axmadjonov Abduraxmon, and Tolibjonov Sardorbek Ravshan oqli. "PHYSICAL EDUCATION CLASSES AND THEIR TEACHING PRINSPI." Galaxy International Interdisciplinary Research Journal 11.5 (2023): 604-607.
10. Худойназарова, Г. М. "ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ НА УРОКАХ ФИЗКУЛЬТУРЫ (НА ПРИМЕРЕ ШКОЛЫ)." Экономика и социум 4-2 (107) (2023): 783-786.
11. Mirxojitdinovna, Xudoynazarova Gullola. "WAYS TO DEVELOP DIGITAL MARKETING IN THE FIELD OF PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS IN UZBEKISTAN." ASIA PACIFIC JOURNAL OF MARKETING & MANAGEMENT REVIEW ISSN: 2319-2836 Impact Factor: 7.603 11.12 (2022): 113-116.

Sport o'yinlari (futbol, voleybol, basketbol, gandbol)ni rivojlantirish
va mashg'ulotlarni takomillashtirishning dolzarb muammolari

12. Mirxojitdinovna, Xudoynazarova Gullola. "METHODOLOGY FOR THE USE OF INFORMATION COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN THE DISCIPLINE OF PHYSICAL EDUCATION." INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE & INTERDISCIPLINARY RESEARCH ISSN: 2277-3630 Impact factor: 7.429 11.09 (2022): 189-191.

13.Umarova, Z. U., & Ugli, Y. D. N. (2023). Innovative technologies and their application in sports

14.Dexqonov B.B. (2022). Spiritual Training of Young Athletes. International journal of social science & interdisciplinary research issn: 2277-3630 Impact factor: 7.429, 11(04), 144-146.

15.Abdukhamidovich, Moydinov Iqboljon. "IMPROVING THE FUNCTIONAL SKILLS OF THE BELT WRESTLER." *Open Access Repository* 9.9 (2023): 109-114.